

ศึกษาการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีของพระโพธิสัตว์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

นายธนภุต มีพวงผล
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาความหมายและความเป็นมาของการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์ เพื่อศึกษาแนวทางประยุกต์การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีของพระเนมิราชโพธิสัตว์ การตั้งความปรารถนาพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมีขั้นสูงสุด (ปรมัตถบารมี) บารมีในการบำเพ็ญความตั้งใจมั่นในการทำความดี คือ ทรงเด็ดเดี่ยว แน่วแน่ มั่นคงในการทำความดี เมื่อได้ตั้งใจที่จะทำความดีโดยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาและออกผนวชแล้ว ก็ทรงดำเนินตามนั้นอย่างแน่วแน่ อธิษฐานบารมีจึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการทำความดี การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันและสังคมไทยได้ทุกเมื่อ ไม่ว่าจะเป็นในด้านจริยศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการเมืองการปกครอง ล้วนแล้วแต่มีศีลเป็นพื้นฐาน(ตั้งจิตอธิษฐาน) ทั้งนี้ จึงทำให้เกิดมีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมไทยได้ ผลการวิจัยพบว่า การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีถือว่าเป็นหลักการสร้างความดีในทางพระพุทธศาสนา อธิษฐานบารมีนั้นถือว่าเป็นหนึ่งในกรอบการสร้างความดี ผู้ที่มุ่งหวังความเจริญหรือการบรรลุธรรมขั้นสูง พึงนำไปปฏิบัติดำเนินไปอย่างต่อเนื่องด้วยจิตใจที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว โดยอาศัยการกระทำของตนเองเป็นสำคัญ สามารถบำเพ็ญบารมีเหล่านี้ให้บริบูรณ์ได้ และยังสามารถนำหลักการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะตนได้

ABSTRACT

Adhitthana Parami practice of Nemiraj Bodhisattva was the highest Adhitthana Parami (Paramatthaparami) because he did intend to do the wholesome deeds by observing the precepts, mental development, and adopting the ascetic life. Therefore, Adhitthana Parami is the beginning point of doing good deed. Adhitthana Parami practice can be applied to use in everyday life in Thai society in any aspects such as ethics, arts and culture, custom, economy, socials, education, and politics. Those aspects are based on the precept i.e. the resolve. The research results are found that Adhitthana Parami practice is considered to be the principle of cultivate good deed in Buddhism. Adhitthana Parami is one of the frames of doing good deeds. Those who want prosperity or need to attain the highest Dhamma should utilize it with determination and continuous effort. That can help one to solve problems in everyday life.

๑. บทนำ

ในทศบารมีพระชาติสำคัญที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญอริชฐานบารมีทราบกันโดยทั่วไป คือ พระชาติที่ทรงเป็นพระเนมิราช^๑ ในสมัยที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าเนมิราชนี้ พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญอริชฐานบารมีขั้นสูงสุด (ปรมัตถบารมี) บารมีในการบำเพ็ญความตั้งใจมั่นในการทำความดี คือ ทรงเด็ดเดี่ยว แน่วแน่ มั่นคง ในการทำความดี เมื่อได้ตั้งใจที่จะทำความดีโดยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาและออกผนวชแล้ว ก็ทรงดำเนินตามนั้นอย่างแน่วแน่ ความแน่วแน่ของพระองค์เข้มข้นถึงขนาดว่า เมื่อคราวเทวดามารับไปเที่ยวสวรรค์แล้วเชื่อเชิญให้เสวยสุขอยู่ในเทวโลก ไม่ต้องกลับมาเหน็ดเหนื่อยในโลกมนุษย์อีก ก็ทรงปฏิเสธ แต่ได้รับเสด็จกลับมาบำเพ็ญบารมีในโลกมนุษย์ทันที ความดีทุกอย่างที่พระองค์ทรงตั้งใจทำ ก็ทรงทำสำเร็จจนหมดสิ้นทุกประการ^๒

จากประวัติการบำเพ็ญบารมีของพระเนมิราช จะเห็นได้ถึงความพยายามที่จะบำเพ็ญบารมีของพระเนมิราช และมีประเด็นขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งพระเนมิราชต้องใช้ปัญญาและเหตุผลของพระองค์ ในการตัดสินใจเลือก

กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว นั่นคือระหว่างการอยู่เสวยความสุขอันเป็นผลจากการกระทำของบุคคลอื่น ตามคำเชิญของท้าวสักกะ โดยที่พระองค์ไม่ต้องแสวงหาอยู่บนเทวโลก แต่ต้องละทิ้งหน้าที่ในการต้องบำเพ็ญอริชฐานบารมี ให้แก่กล้าในฐานะที่ตนเป็นพระโพธิสัตว์ กับประเด็นความพยายามในการบำเพ็ญบารมีธรรม คือการมุ่งมั่นที่จะทำความดีด้วยตัวเองแล้วเสวยผลดีนั้น แต่ต้องยอมสละโอกาสในการได้เสวยความสุขอันเป็นทิพย์ที่บุคคลอื่น หยิบยื่นให้โดยไม่ต้องแสวงหา^๓

จากการศึกษาเกี่ยวกับบารมีนั้น จะพบว่า การบำเพ็ญบารมีแต่ละข้อของพระโพธิสัตว์นั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ประกอบไปด้วยหลักการอันจะนำไปสู่ความสำเร็จ คือ เป้าหมายแห่งการบรรลุธรรมแทบทั้งสิ้น การบำเพ็ญอริชฐานบารมีข้อที่ ๘ คือการบำเพ็ญอริชฐานบารมีถือเป็นการบำเพ็ญบารมี ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งนี้ เพราะมนุษย์โดยทั่วไปมักจะเป็นผู้ที่ชอบแสวงหาที่พึง และมักจะอริชฐานเพื่อขอให้เกิดในสิ่งที่ตนเองต้องการ พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์รู้จักการบำเพ็ญอริชฐานบารมี

^๑ดูรายละเอียดใน ชุ.ชา.อ. (ไทย) ๔/๒/ ๒๓๙-๓๐๒.

^๒ธรรมสภา, **ชาติกทศชาติบารมีจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๓.

^๓พระมหาจุฬาลงกูณ, “ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๖๘.

เพื่อสร้างความดี^๔ เราจะพบว่า แนวความคิดเรื่องอริชฐานบารมีนั้น เป็นแนวคิดที่บรรดาพระโพธิสัตว์ทั้งหลายนำไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผลคือการสั่งสมบารมี เพื่อการบรรลุธรรมดังปรากฏกรณีการบำเพ็ญอริชฐานบารมีของบรรดาพระโพธิสัตว์^๕ ไม่สามารถนับภพชาติที่พระโพธิสัตว์เวียนว่ายตายเกิด เพื่อบำเพ็ญอริชฐานบารมีและบารมีที่พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญไว้ในแต่ละภพแต่ละชาตินั้น ย่อมสั่งสมต่อเนื่องไปถึงภพชาติต่อ ๆ ไป^๖ จนกระทั่งบริบูรณ์ จะเห็นได้ในพระชาติสุดท้าย ก่อนที่จะตรัสรู้ก็ทรงอริชฐานบารมี^๗

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว การบำเพ็ญอริชฐานบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีคุณค่าควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่น่าจะต้องศึกษาเรื่องความหมายและความเป็นมาของการ

บำเพ็ญอริชฐานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท การบำเพ็ญอริชฐานบารมีของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์ และแนวทางประยุกต์การบำเพ็ญอริชฐานบารมีมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันดังกล่าว เพื่อรวบรวมไว้สำหรับประโยชน์ในการศึกษา และการนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามของสังคมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความหมายและความเป็นมาของการบำเพ็ญอริชฐานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาการบำเพ็ญอริชฐานบารมีของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางประยุกต์การบำเพ็ญอริชฐานบารมีมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยครั้งนี้ เน้นศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยมีพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย และส่วนที่เป็นอรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา ปกรณ์ วิเสส พร้อมทั้งส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสารฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓.๒ วิเคราะห์ และแสดงเหตุผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนมากที่สุด

๓.๓ เขียนรายงานการวิจัย

^๔ ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๙/๕๖๒.

^๕ พระมหาจุ่ม ชูเลื่อน, “ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๖ พระครูปลัดสมชาย จิตตคุตโต (โสมจันทร์), “การศึกษาการบำเพ็ญอริชฐานบารมีของวิธูรบัณฑิต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑-๒.

^๗ อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๕/๖๑.

๔. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาความหมายและความ เป็นมาของการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีใน พระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า ความหมาย ของคำว่า “บารมี” หมายถึงความดีเลิศ ความ เป็นเลิศ ความเป็นเยี่ยม ความเต็มเปี่ยม หรือ การบำเพ็ญคุณงามความดีของพระโพธิสัตว์ การตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำสิ่งอันเป็นคุณงาม ความดี หรือการตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อเป็น กำลังใจให้ประสบความสำเร็จในคุณความดีที่ สังสมและบำเพ็ญบารมีอย่างเต็มที่แล้ว สามารถทำให้เป็นพระพุทธเจ้าและพระ อรหันต์ได้ และอธิษฐานบารมีนั้น เป็นบารมี ข้อหนึ่งในบรรดาบารมี ๑๐ ข้อ หรือ เรียกทศ บารมี มีทานบารมี เป็นต้น มีอุเบกขาบารมี เป็นที่สุด เพราะฉะนั้นอธิษฐานบารมีเป็น บารมีตัวหนึ่งที่ทำให้คนเป็นเลิศได้ บารมี สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับตามความยาก ง่ายในการบำเพ็ญบารมีอีกด้วย ดังนี้ คือ

ปกติบารมี คือ บารมีที่ทรงบำเพ็ญ โดยปกติทั่วไป

อุปัชฌายบารมี คือ บารมีที่ทรงบำเพ็ญโดย การยอมสละอวัยวะในร่างกายหรือของอันเป็นที่รักและหวงแหนสุดชีวิต

ปรมาตถบารมี คือ บารมีที่ทรงบำเพ็ญ โดยชั้นอุกฤษฏ์ ขนาดชีวิตก็สามารถสละให้ได้ เพื่อแลกกับพระสัมพันธูปัญญาญาณ

ความเป็นมาของการบำเพ็ญอธิษฐาน บารมี นั้นเป็นการสร้างความดีให้กับตน และ

บารมี อธิษฐานที่มีการตั้งมั่นสมาทานอย่างไม่ ห้วนไหว คือความตั้งมั่นที่เป็นไปในอาการ ต่างๆ อันกำกับด้วยความกรุณาและอุบาย โภทศ กำกับ มีลักษณะคือ การตั้งมั่นในโพธิ สมภารทั้งหลาย มีรสคือ การข่มขจัดปฏิบัติของโพธิสมภารทั้งหลายเหล่านั้น สภาพที่ ปรากฏคือ ความไม่ห้วนไหวในที่นั้น มีพื้นฐาน คือ โพธิสมภาร การสร้างสมทำความดี บารมี ที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญให้ครบบริบูรณ์ โดยการบำเพ็ญบารมีทั้งหมดนั้น ถือว่าเป็น ภาระหรือหน้าที่ของผู้ที่มุ่งจะสร้างความดีให้ เกิดกับตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งจะสำเร็จได้ก็ล้วน ต้องอธิษฐานมาก่อนทั้งสิ้น

อธิษฐานจึงเป็นการตั้งจิตปรารถนาให้ บรรลุในสิ่งที่ตั้งตามในวันข้างหน้า เมื่อใดที่คำ อธิษฐานให้ผล ผู้อธิษฐานย่อมได้รับผลที่ตน ปรารถนาไว้ จึงมีความจำเป็นต้องอธิษฐานให้ มั่นคงอันเป็นบารมีที่ตนปรารถนาตามแนวทาง ของพระโพธิสัตว์ ดังนั้นหลักการอธิษฐานใน การทำจิตให้มั่นคงในหลักธรรม หรือที่เรียกได้ อีกอย่างหนึ่งว่าการตั้งจิตปรารถนา

ผลการศึกษาการบำเพ็ญอธิษฐาน บารมีของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์พบว่า ความหมายของคำว่า “โพธิสัตว์” เป็นไป โดยนัยได้ ๒ ประการ คือบุคคลหรือสัตว์ ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ติดอยู่ในความรู้ และผู้ที่จะได้ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในการบำเพ็ญ บารมีของพระโพธิสัตว์เพื่อเป็นพระพุทธเจ้า นั้น มี ๑๐ ประเภทเรียกว่า บารมี ๑๐ บารมี จะเกิดขึ้นก็ด้วยอาศัยการปฏิบัติ ต้องอาศัย

การบำเพ็ญบารมีหลาย ๆ อย่างประกอบกัน เช่น ปัญญาบารมี ชั้นดีบารมี วิริยบารมี หรือ บารมีอื่นๆ ก็จะทำให้ผลตามขั้นของบารมีนั้น ๆ ในบางครั้งต้องใช้ระยะเวลายาวนาน

ขั้นตอนการเป็นพระโพธิสัตว์ การตั้ง ความปรารถนาไว้กับพระโพธิญาณ โดยมี ต้นแบบคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นก็เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเอง โดยตั้งมโน ปรารถนาอย่างเด็ดเดี่ยว แล้วประพฤติปฏิบัติคือ บารมีธรรมและคุณธรรมที่เพิ่มขึ้น พระ โพธิสัตว์ที่ได้รับพุทธพยากรณ์นั้น จะมี คุณสมบัติอย่างหนึ่งในธรรมสโมธาน

ความเป็นมาของพระเนมิราชชาดก เป็นเรื่องทีกล่าวถึงการกลับชาติมาเกิดในสมัย พุทธองค์ ในเนมิราชชาดกมีการตรัสสรุป บุคคลที่สำคัญๆ ในเรื่องที่ยกขึ้นมาเล่ากันว่า ท้าวสักกเทวราชในครั้งนั้นกลับชาติมาเกิดเป็น ภิกษุชื่ออนุรุทธะในปัจจุบัน มาตุลีเทพสารถิ เป็นภิกษุชื่ออานนท์ กษัตริย์ ๘๔,๐๐๐ องค์ เป็นพุทธบริษัท ส่วนพระเนมิราชคือพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า องค์ประกอบของเนมิราช ชาดก ดังนั้นการจัดองค์ประกอบของเนมิราช ชาดกเมื่อพิจารณาในชั้นอรรถกถาแล้ว สามารถ แยกองค์ประกอบได้ ๕ อย่าง คือ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ คาถา อธิบายความ และประชุม ชาดก การบำเพ็ญบารมีของพระเนมิราช โพธิสัตว์นั้น หากพิจารณาเฉพาะบารมีที่เด่น ที่สุดแล้วมีเพียงหนึ่งคือ อธิฐานบารมี แต่ถ้า หากพิจารณาดูทั้ง ๑๐ บารมีแล้ว พบว่า พระ

เนมิราชโพธิสัตว์ได้ทรงบำเพ็ญบารมีครบ บริบูรณ์ทั้ง ๑๐ ประการ

การมีเป้าหมายของการบำเพ็ญ อธิฐานบารมีที่ชัดเจนเปรียบเสมือนตัว ขับเคลื่อนการปฏิบัติให้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ และทำให้ชีวิตอยู่ในวิถีแห่งความเป็นระเบียบ วินัยซึ่งเป็นภาวะที่พร้อมแก่การบรรลุถึงความ สำเร็จในชีวิตได้โดยง่าย พระเนมิราชทรง บำเพ็ญอธิฐานบารมี โดยตั้งจิตปรารถนา (อธิฐาน)ว่า จะออกผนวชเพื่อให้ครบ ๘๔,๐๐๐ องค์ตามพระวงศ์ของมฆพรมห ดังนั้น เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นพระ เกศาทอง ซึ่ง เป็นเครื่องหมายแห่งเทวทูตจึง ตัดสินพระทัยออกผนวชตั้งที่ได้อธิฐานไว้

หลักธรรมที่สนับสนุนอธิฐานบารมี ของพระเนมิราชในการบำเพ็ญบารมีนั้น ซึ่ง ประกอบไปด้วย อธิฐานธรรม ฆราวาสธรรม เวสาลีชกณธรรม อริยวัชฌิ อริยทรัพย์ นาถกรณธรรม บารมี ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วย การบำเพ็ญคุณธรรมที่จะทำให้เป็น พระพุทธเจ้า (พุทธการกธรรม) หรือเรียกว่า บารมี การบำเพ็ญบารมีของพระเนมิราช โพธิสัตว์นั้น มุ่งเน้นการบำเพ็ญอธิฐานบารมี เป็นสำคัญ

ผลการศึกษาแนวทางประยุกต์การ บำเพ็ญอธิฐานบารมีมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน พบว่า หากมุ่งสร้างบำเพ็ญทศ บารมี(อธิฐานบารมี) การตั้งจิตปรารถนาก็

อาจถือเอาแนวปฏิบัติตามนี้ จะเกิดผลตามมามากมาย ด้วยการอาศัยศีลเป็นแผ่นดิน อาศัยศรัทธาเป็นต้นพีช อาศัยวิริยะ ความเพียรเป็นน้ำและปุ๋ยบำรุงหล่อเลี้ยง อาศัยสติเป็นเชือกผูกยึดต้น อาศัยสมาธิเป็นเสาปักมิให้โยกคลอน อาศัยปัญญาเป็นเครื่องดูแลต้นพีช ไม่ช้าไม่นานพีชนั้นก็เจริญงอกงาม ออกดอกออกผลเฉกเช่นเดียวกันกับนักปฏิบัติ อาศัยศีล สติ สมาธิ ปัญญา ความเพียร ไม่ช้าไม่นานก็จะประสบผลสำเร็จคือได้มรรคผลนิพพานเป็นแน่แท้

ในด้านจริยศาสตร์ ศีล เป็นหลักปฏิบัติเพื่อความอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขของมวลมนุษย เพราะเป็นการสำรวจทางกาย และวาจาให้เรียบร้อย ตั้งจิตอธิษฐานเป็นปกติ ถ้าประชาชนผู้อยู่ร่วมกันในบ้านเมือง ในประเทศชาติและในโลก ต่างพากันปฏิบัติอยู่ในศีล ตามที่พระผู้พระภาคตรัสสอนไว้โดยทั่วหน้ากันหรือเป็นส่วนมากแล้ว ย่อมทำให้ประชาชนในประเทศชาติ ตลอดจนจนชาวโลกสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความสุขสงบอย่างแน่นอน

ด้านศิลปวัฒนธรรม จากการศึกษาเนมิราชชาดกเกี่ยวกับศิลปะด้านจิตรกรรมฝาผนังในสมัยต่าง ๆ นั้น โดยเฉพาะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ทำให้ความนิยมที่ช่างเขียนได้พยายามเขียนเรื่องเนมิราชชาดกไว้ตามฝาผนังต่างๆตามวัด โดยเฉพาะฝาผนังในพระอุโบสถนิยมเขียนมาก นอกจากศิลปะด้านจิตรกรรม

จะปรากฏตามฝาผนังถ้า วิหาร หรืออุโบสถตามวัดต่างๆ แล้ว จากการศึกษาอีกพบว่าจิตรกรรมเรื่องเนมิราชชาดกยังปรากฏในภาพบนสมุดไทยและหนังสือไทยปัจจุบัน

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณีการบวช พบว่า พระเนมิราชทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมี โดยตั้งจิตปรารถนา (อธิษฐาน)ว่า จะออกผนวชเพื่อให้ครบ ๘๔,๐๐๐ องค์ เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นเกศาหงอก จึงตัดสินพระทัยออกผนวชดังที่ได้อธิษฐานไว้ จะเห็นว่า การบวชคือการออกจากบ้านเรือนไปปฏิบัติธรรม โดยการประพาสพรหมจรรย์ เพื่อกำจัดกิเลสและปิดกั้นกระแสของอารมณ์ เป็นผู้มักน้อย สันโดษ รักษาศีลให้บริสุทธิ์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเจริญสมาธิและปัญญาได้ชื่อว่าเป็นศาสนทายาท ผู้สืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ด้านเศรษฐกิจ หลักการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีนั้นก็ถือว่าเป็นอีกหลักการหนึ่งที่เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ มีองค์ประกอบอยู่ข้อหนึ่งคือ สัมมาอาชีพะ ซึ่งแปลว่าการเลี้ยงชีพชอบ และเป็นองค์ประกอบของหลักธรรมที่ปฏิบัติแล้วมีผลกับเศรษฐกิจของสังคมโดยรวม เราจะสามารถที่จะนำเอาแนวทางการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์หรือนำมาแก้ไข้ปัญหา ทั้งนี้ก็เพราะอธิษฐานธรรมนั้นถือว่าเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าและสามารถที่จะนำมาแก้ไข้ปัญหา

หลายๆประการได้และเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งหนึ่งในปัญหานั้นก็คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจนั่นเอง

ด้านสังคม อธิษฐานบารมีก่อให้เกิดผลดีงามต่อสังคมมากมาย ทั้งสังคมเล็กหรือสังคมใหญ่กล่าวคือ สังคมที่น่าอยู่ มีสภาพแวดล้อมและบุคคลในสังคมดี คือ มีใจมั่นคง ตั้งมั่นในการทำความดีความต่อกันในสังคมที่ทำให้สังคมเกิดความมั่นคง การนำอธิษฐานบารมีมาใช้ ผูกปลุกจิตสำนึกคุณธรรมความดี เช่นการสมათานรักษาศีลอย่างตั้งใจและช่วยแนะนำให้บุคคลในสังคม เริ่มตั้งแต่สังคมครอบครัวก่อน เมื่อสังคมครอบครัวเกิดความแน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่น แล้วค่อยๆขยายไปสู่สังคมนอกบ้าน นี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม

ด้านการศึกษา การศึกษาควรเน้นให้ผู้ศึกษามีคุณธรรม คือ ศรัทธา จาคะ ศีล เป็นต้น ติดตัว รู้จักควบคุมจิตใจตนเอง มีความละเอียดต่อสิ่งที่ไม่ดีนับเป็นการเสริมสร้างหิริโอตตปละ ดังที่พระเนมิราชทรงแนะนำ สั่งสอนให้ประชาชนของพระองค์ประพฤติอย่างสม่ำเสมอ เปรียบเหมือนกับการได้ทรัพย์อันประเสริฐ ส่งผลให้มีความร่มเย็นเป็นสุข และเป็นปัจจัยให้มุ่งมั่นทำความดีจนถึงขั้นสูงสุด อันเป็นผลเนื่องมาจากอธิษฐานบารมีนั่นเอง ซึ่งหัวใจที่สำคัญที่สุดของอธิษฐานบารมี คือ การลงมือกระทำด้วยตนเอง การอธิษฐาน การ

ตั้งใจแน่วแน่ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ได้ตั้งความปรารถนาหรือการตั้งจุดมุ่งหมาย

ด้านการเมืองการปกครอง อธิษฐานบารมีเรื่องนี้ทำให้มองเห็นว่า การที่พระเนมิราชทรงยินดีในการบำเพ็ญรักษาศีลและอุโบสถกรรม ทรงเบญจศีลเป็นนิจ ทรงสมათานอุโบสถทุกวันปักษ์ ทรงชักชวนมหาชนในการบำเพ็ญบุญ มีให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้ จะเห็นได้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมในด้านการปกครอง ธรรมสำหรับพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ที่ได้ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างใหญ่หลวง หลักที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นมาได้เพราะผู้มีอำนาจในการปกครองนั้น เป็นผู้ที่มีศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อนำมาเป็นแนวทางประยุกต์การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีสามารถมาปรับใช้ก็จะเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมไทยได้อย่างมหาศาล ดังที่พระเนมิราชทรงปฏิบัติเป็นตัวอย่างนั่นเอง

ประโยชน์ของการบำเพ็ญอธิษฐานบารมี อธิษฐานสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลดีแก่ชีวิต ถ้าเราเข้าใจว่าแรงอธิษฐานจะสมดังที่ตั้งจิตปรารถนาได้อย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง การที่ทุกคนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องมีความตั้งใจ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน และดำเนินไปตามนั้นอย่างแน่วแน่จึง

จะสำเร็จได้ เมื่อเราทำให้คบถ้วณสมบูรณ์ คำอธิษฐานนั้นก็สมปรารถนาได้ตั้งนั้นเมื่อผู้ปฏิบัติเกิดปัญญาซึ่งจะเป็นตัวเชื่อมในการปฏิบัติ ทำให้การบำเพ็ญบารมีประเภทต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ ปัญญาในทางพุทธศาสนา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจาก การเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนรู้แจ้งเห็นจริง ในสรรพสิ่งตามความเป็นจริงจนกระทั่งเกิดความเบื่อหน่ายคลายความกำหนัดในสิ่งนั้น ๆ ได้ และผู้ปฏิบัตินั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีศีลและสมาธิเป็นพื้นฐาน ส่วนคุณธรรมอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบทำให้เกิดบารมีอย่างสมบูรณ์

อธิษฐานบารมีเป็นบารมีตัวหนึ่งที่ทำให้คนเป็นเลิศได้ การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีนั้นเป็นการสร้างความดีให้กับตน อธิษฐานที่มีการตั้งมั่นสมาทานอย่างไม่หวั่นไหว ตั้งมั่นหลักการอธิษฐานในการทำจิตให้มั่นคง ตามประวัติของพระเนมิราชพระโพธิสัตว์ก็ทรงอธิษฐานบารมีเช่นเดียวกันโดยตั้งจิตปรารถนา (อธิษฐาน)ว่าจะออกผนวชเพื่อให้ครบ ๘๔,๐๐๐ องค์ตามที่ได้อธิษฐานไว้ การบำเพ็ญอธิษฐานบารมีพระเนมิราชพระโพธิสัตว์นั้นมุ่งเน้นการบำเพ็ญอธิษฐานบารมีมากกว่าบารมีอื่นเป็นสำคัญ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน อธิษฐานสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลดีแก่ชีวิตเป็นส่วนประกอบทำให้เกิดบารมีอย่างสมบูรณ์ได้

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรส่งเสริมให้บุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการสร้างสมทำความดีแล้วตั้งพึงจิตอธิษฐานมุ่งมั่นในความดีของตนหรือยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญต่อหลักการอธิษฐานบารมี ให้ปรากฏต่อสังคม

๕.๒ ข้อเสนอแนะเชิงเพื่อปฏิบัติ

ควรมีการพัฒนาตนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการฝึกปลูกฝังในการทำความดีทุกวันโดยเริ่มจากการจดลงในสมุดบันทึกความดี ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์การไม่กล่าวผิดจากความจริง โดยเริ่มจากการกล่าววจีทุจริต กล่าวแต่ความจริงที่เป็นประโยชน์พึงจิตอธิษฐานมุ่งมั่นในความดีของตน

๕.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเปรียบเทียบอธิษฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท กับอธิษฐานบารมีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มหายาน

๒) ควรศึกษาวิเคราะห์ความสำคัญของอธิษฐานบารมีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

๓) ควรศึกษาเรื่องอธิษฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญอธิษฐานบารมี ของพระโพธิสัตว์ ให้ครอบคลุม

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ธรรมสภา. ขาดกทศชาติবারมีจากพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระครูปลัดสมชาย จิตตคุตโต (โถมจันทร์). “การศึกษาการบำเพ็ญสังฆารมียของวิธูรบัณฑิต”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาจู้ล้อม ชูเลื่อน. ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ในทศ

ชาติชาดก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.